

DE RUNENSTEEN OP HET DOMPLEIN.

Sedert 1936 staat op het Domplein, dicht bij de ingang tot de kloosterhof, een monument, dat door zijn massale vorm en zijn merkwaardige ornamentiek wel zeer afwijkt van wat aan fraaie en lelijke monumenten door de vaderlandse grond gedragen wordt. Het is een geschenk van Vrienden van Nederland in Denemarken aan de Universiteit van Utrecht bij haar 300-jarig bestaan. De aanbidding geschiedde door de voorzitter van het Dansk Samfund i Holland. De grond, waar het monument op een voetstuk geplaatst is, werd door de Gemeente kosteloos aan de Staat in bruikleen gegeven.

Het gedenkteken is een, onder toezicht van de directeur van het Rijksmuseum te Kopenhagen, uit kunstgraniet op ware grootte vervaardigd en met de hand bijgewerkt afgietsel van een der twee beroemde „Jellinge stenen”, die als de fraaiste runenstenen van Noord-Europa gelden. De hoogte bedraagt 2.46 m., de breedte 2.88 m. en de dikte 1.38 m.

Te Jellinge, een dorp op Jutland (Denemarken) staan nl. sedert de 10de eeuw twee runenstenen, ter onderscheiding meestal de kleine en de grote Jellinge steen genoemd. De deense vorst Gorm, in de groeiende traditie als een groot veroveraar beschouwd, liet de kleine oprichten „ter herinnering aan zijn vrouw Thyre, [bijgenaamd Danmarkarbot, d.i.] de verbetering van Denemarken, zoals het runeninschrift getuigt¹⁾. De deense geschiedschrijver Svend Aagesen (geb. c. 1130) weet te vertellen²⁾, dat in haar tijd grote versterkingen aan de verdedigingswal in Zuid-Sleeswijk werden aangebracht, waaraan dan haar bijnaam ontleend zou zijn. Daar het echter hoogst onwaarschijnlijk is, dat het rijk van haar man, Gorm, zich ooit zo ver heeft uitgestrekt, schijnt een andere overlevering, nl. dat zij in jaren van misoogst het deense volk redde door haar te voren opgeslagen voorraden levensmiddelen beschikbaar te stellen, wellicht eerder ter verklaring van haar betiteling in aanmerking te komen³⁾.

Omstreeks 940 is Gorm opgevolgd door zijn zoon Harald, bijgenaamd Zwarttand. Ofschoon de hieronder te vermelden mededeling, dat hij geheel Denemarken onder zijn macht bracht, moeilijk als volmaakte waarheid valt te beschouwen, moet hij toch vorst over een belangrijk gebied geweest zijn. Omstreeks 960 is hij tot het Christendom bekeerd, wat in de toenmalige verhouding tussen vorst en onderdanen doorgaans de overgang van de

1) Runen zijn de oudste schrifttekens der germaanse volkeren.

2) In zijn: *Compendiosa historia regum Daniae*.

3) I. de Vries, *De Wikingen in de lage landen bij de zee*. Haarlem 1923, blz. 356.

laatst tot de door de vorst aangenomen godsdienst tengevolge had ⁴⁾).

Men houdt het er voor, dat het omstreeks 980 geweest is, dat Harald ter nagedachtenis van zijn ouders, de *grote* Jellinge steen heeft doen oprichten en daarop tegelijk beide gebeurtenissen — de onderwerping van Denemarken en de overgang van het volk tot het Christendom — heeft doen vereeuwigen.

Als overoud gedenkteken van de deense geschiedenis en cultuur is deze grote Jellingesteen een hoog aangeslagen nationaal bezit van Denemarken en daarom zal wel juist een copie van *dit* monument in 1936 als geschenk gekozen zijn.

Op de naar het Domein gerichte voorzijde staat in vier reeksen een tekst in runenschrift. Een bronzen wandbord tegen de de muur van de kloostergang geeft de reproductie van deze tekst met transcriptie en een vertaling in het nederlands. De laatste luidt:

„Koning Harald gebod dit gedenkteken te maken ter nagedachtenis aan zijn vader Gorm en zijn moeder Thyre, Harald, die geheel Denemarken aan zich onderwierp en Noorwegen, en de Denen tot het Christendom bekeerde”.

De achterzijde vertoont tussen vlecht-ornamentiek de oudst bekende afbeelding in de noord-europese landen van de gekruisigde Christus. In de niet-realistische weergeving van den Gekruisigde en het type van het versieringselement meent men ierse of keltische kultuurinvloed te herkennen.

v. C.

4) Zie over de oorzaak en de strekking van dit verschijnsel: R. R. Post, S. Bonifacius' methode van geloofsverkondiging: overtuiging of dwang?, in: Annalen van het Thijmgenootschap XLII, 1954, 117 e.v.

BOEK AANKONDIGING

S. van der Linde. 1000 jaar dorpsleven aan de Vecht. Loenen aan de Vecht 953—1953. Loenen aan de Vecht 1954. 153 blzz. m. ill. 80.

De herdenking van het 1000-jarig bestaan van het dorp Loenen in 1953 heeft de toen nog ter plaatse staande hervormde predikant Dr. S. van der Linde aanleiding gegeven de geschiedenis van zijn standplaats te boek te stellen. In het door Drukkerij van Kralingen aldaar aantrekkelijk uitgegeven boekje (f 3.— ing., f 4.— geb.) trekt de langdurige geschiedenis van het Vechtdorp aan onze aandacht voorbij: van 953 af, toen Koning Otto I de te „Lona” liggende domeingoederen aan de utrechtse bisschop Bal-